

PRILOG KATALOGIZIRANJU MEŠTROVIĆEVIH SKULPTURA U JAVNIM ZBIRKAMA U ITALIJI

Mirjana Malovan

mirjana090890@hotmail.com

UDK: 73Meštrović, I.
069.5(450):73Meštrović, I.
Stručni rad
Primljen: 4/2016.

“Krasna i prekrasna zemlja i interesantna po svojoj nekadašnjoj kulturi, te se ne kajem, što sam ju vidio, nego naprotiv – bude li moguće – otići ću opet tamo”¹

Ovaj članak dio je autoričina stručnog rada pod nazivom *Ivan Meštrović u kontekstu talijanskog Novecenta i skupina podataka o njegovim skulpturama u muzejskim zbirkama u Italiji*, s namjerom nadopunjavanja projekta popisivanja Meštrovićevih djela u svijetu.

Talijansko podneblje imalo je važan utjecaj na umjetničko stvaralaštvo Ivana Meštrovića. Već od prvog dodira s talijanskom kulturom bio je inspiriran djelima Michelangela i Dantea. Osim talijanske likovne umjetnosti privlačili su ga krajolici, gradovi i ljudi, kojih se uvijek rado prisjećao. Tako je i odabrao Rim kao utočište tijekom dva svjetska rata.

Meštrovićev uspjeh i prihvaćenost u Italiji započeli su godine 1911., nakon Svjetske izložbe u Rimu, kada je osvojio prvu nagradu za skulpturu i krenuo u osvajanje svjetske slave. Nakon toga uslijedile su mnoge uspješne izložbe u Italiji. Iako su nove generacije povjesničara umjetnosti, propagirajući avangardnu nefigurativnu umjetnost, zaboravile na Meštrovića, na veliku pozornost koja mu se pridavala u Italiji podsjetila je i posmrtna izložba njegovih izabranih djela u Milanu 1987. godine.²

Tijekom višekratnih boravaka u Italiji Meštrović je stekao mnogo poznanstva i prijateljstva u talijanskim umjetničkim krugovima. Prijateljevao je s kiparima Arturoom Martinijem, Leonardom Bistolfigem, Antonijem Marainijem i Ardengom Sofficijem, a njegove ideje o

¹ Iz Meštrovićeva pisma Andriji Milčinoviću, 1907., Atelijer Meštrović, Zagreb.

² *Dani Ivana Meštrovića*, katalog, ur. Nenad Glavan, Università degli Studi di Roma La Sapienza, Rim, 2000.

umjetnosti branio je i futurist Filippo Tommaso Marinetti.³ Najprije prijateljstvo Meštrović je tijekom cijeloga života održavao s rimskom obitelji Signorelli, koja je u svojem domu okupljala istaknute talijanske i inozemne umjetnike i političare. Meštrović je prijateljevaio i s publicistom Giuseppeom Prezzolinijem, kritičarima Vittorijem Picom i Robertom Papinijem te slikarom Feliceom Carenom, kojeg će i portretirati. Tijekom 1940-ih godina, za vrijeme nepovoljnih političkih prilika, Meštrovića su podupirali upravo njegovi utjecajni prijatelji.

U Italiji je Meštrović načinio oko stotinu skulptura, u razdoblju od 1911. do 1915. te 1918., 1942. i 1946. godine.⁴

Informacije o Meštrovićevim djelima koja se nalaze u talijanskim javnim zbirkama prikupljene su konzultiranjem talijanskih i hrvatskih⁵ publikacija, pregledom Meštrovićeve biografije i kataloga izložbi. Temeljni dio rada nastao je kontaktiranjem s različitim muzejima u Italiji i prikupljanjem podataka o njihovim kataloškim karticama. Polazište istraživanja bilo je utvrđivanje lokacija na kojima se nalaze Meštrovićeva djela, nakon čega se prešlo na prikupljanje podataka o pojedinim djelima. Iznimke su skulpture i reljefi koji se nalaze u rimskim crkvama, tj. Zavodu sv. Jeronima i u crkvi *Santa Maria Mediatrice*, koja pripada kompleksu Generalne kurije Franjevačkog reda, koje nemaju inventarnu karticu. Zbog toga u radu navodim samo nazive djela, razdoblje nastanka, trenutačni smještaj i fotografiju.

Tako je nastao popis od ukupno 7 djela Ivana Meštrovića koja se nalaze u muzejima i galerijama u Trstu, Firenci, Casale Monferrato, Rimu i Anticoli Corrado. Isti broj skulptura i reljefa nalazi se u rimskim crkvama.

Muzej *Revoltella* koji se nalazi u Trstu⁶ posjeduje jedan Meštrovićev reljef. To je *Pietà*, s inventarnim brojem 2749 (slika 1)⁷. Godina nastanka nije poznata. Brončani reljef s religioznim motivom dimenzija je 25 x 39 cm. Čuva se u depou muzeja. Nabavljen je zamjenom, godine 1941. Motiv Isusova skidanja s križa i njegova oplakivanja

³ Silvia Filipponi, *Ivan Meštrović scultore e architetto*, diplomski rad, Marina Gerosa, Milano, 1984., 36.

⁴ *Dani Ivana Meštrovića*, katalog, ur. Nenad Glavan, Università degli Studi di Roma *La Sapienza*, Rim, 2000.

⁵ Duško Kečkemet, *Život Ivana Meštrovića (1883.-1962.-2002.)*, sv. 1 i 2, Školska knjiga, Zagreb, 2009.

⁶ Museo Revoltella, Via Diaz 27, 34123 Trst (<http://www.museorevoltella.it/index.php>).

⁷ Fotografija iz fototeke Muzeja *Revoltella* u Trstu.

Slika 1. Ivan Meštrović, *Pietà*

kod Meštrovića se javlja od 1913. godine. Taj je prizor Meštrović prikazao nekoliko puta, potaknut potresnim događajima i ljudskim stradanjima tijekom Prvog svjetskog rata.

U Galeriji moderne umjetnosti⁸ u Firenci čuva se *Autoportret* Ivana Meštrovića (slika 2).⁹ Radi se o brončanoj skulpturi smještenoj u depou Galerije, s inventarnim brojem 533. Djelo je nastalo u Rimu 1912. godine. Dimenzije su mu 65 x 30 x 29 cm. Talijansko Ministarstvo obrazovanja zatražilo je skulpturu od Meštrovića najvjerojatnije nakon uspjeha srpskog paviljona na Međunarodnoj izložbi u Rimu 1911. godine. Djelo je izloženo na *Biennaleu* u Veneciji 1914. godine, nakon čega je poslano u Firencu. Jednu brončanu inačicu tog djela (gipsani model najvjerojatnije je ostao kod umjetnika) prodao je 1964. godine Galeriji Sveučilišta *Syracuse* Meštrovićev brat Petar. Potpisana je na istome mjestu kao i firentinski *Autoportret*, ali nije datirana. Dakle, djelo se najprije nalazilo u privatnom vlasništvu, a od godine 1915. postalo je dijelom zbirke Galerije *Uffizi* u Firenci. Od 14. kolovoza 1943. nalazi se u *Villa del Monte*, u Firenci, Galliano - Mugello, nakon čega

Slika 2. Ivan Meštrović, *Autoportret*, 1912.

⁸ Galleria d'Arte Moderna – Palazzo Pitti, Via della Ninna, 50122, Firenca (FI) (<http://www.polomuseale.firenze.it/index.html>).

⁹ Fotografija iz fototeke Galerije moderne umjetnosti u Firenci.

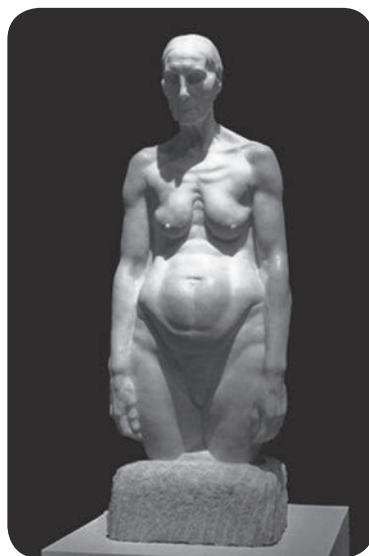
je premješteno u Galeriju moderne umjetnosti u palači *Pitti*. Skulptura je izložena godine 2007. u Trstu na izložbi *Mascherini e la scultura europea del '900*.

U Galeriji moderne umjetnosti u Rimu¹⁰ izložene su dvije Meštrovićeve skulpture, *Srđa Zlopogleđa* i *Starica*.

Skulptura *Srđa Zlopogleđa* (slika 3)¹¹ nalazi se u stalnom postavu Galerije i nosi inventarni broj 273. Činila je dio *Kosovskog ciklusa* s rimske izložbe 1911. godine, kada je i nastala. Modelirana je u gipsu, a dimenzije su joj 110 x 59 x 45 cm. Skulpturu je Galeriji darovao Ivan Meštrović nakon rimske izložbe na kojoj je osvojio prvu nagradu za skulpturu. *Kosovski ciklus* sadržavao je 62 skulpture, koje su služile kao ukras *Vidovdanskom hramu*, spomenu na bitku iz 1398. godine. Inspiraciju za ciklus radova Meštrović je crpio iz narodnih pjesama i legendi koje sintetiziraju povijest zemlje preko figura poginulih junaka. Godine 1919. skulptura je bila pohranjena u depou Umjetničke akademije u Ravenni, odakle je godine 1998. vraćena u Galeriju moderne umjetnosti u Rimu, kako bi se pridružila ostalim skulpturama s Međunarodne izložbe 1911. godine. Osim ovog gipsanog modela postoji i jedan brončani i jedan mramorni primjerak skulpture.

Slika 3. Ivan Meštrović, *Srđa Zlopogleđa*, 1911.

Slika 4. Ivan Meštrović, *Starica*, 1906.-1910.

¹⁰ Galleria nazionale d'arte moderna, Viale delle Belle Arti 131, 00197 Rim. (<http://www.gnam.beniculturali.it/index.php?it/2/visitare-il-museo>).

¹¹ Fotografija iz fototeke Galerije moderne umjetnosti u Rimu.

Slika 5. Ivan Meštrović, Felice Carena, 1914.

Skulptura *Starica* (slika 4)¹² također se nalazi u stalnom postavu Galerije i ima inventarni broj 1370. To je mramorna skulptura nastala između 1906. i 1910. godine. Tema starenja kod Meštrovića se javlja godine 1906., a djelo je zabilježeno na fotografiji iz umjetnikova atelijera u jednoj publikaciji iz 1910. godine, po čemu se zaključuje vrijeme nastanka. Prikaz tijela žene i njenog položaj upućuju na Klimtovu sliku *Tri doba žene* i Meštrovićevo secesijsko razdoblje, ali se primjećuje i utjecaj Rodina i Bourdella, koje je Meštrović proučavao u Parizu 1908. godine. Djelo je nabavljeno otkupom nakon Međunarodne izložbe u Rimu 1911. godine.

Portret Meštrovićeva prijatelja slikara Felicea Carene (slika 5)¹³ nalazi se u Gradskom muzeju moderne i suvremene umjetnosti¹⁴ u gradu Anticoli Corrado nedaleko od Rima. Skulptura se nalazi u stalnom postavu Muzeja i ima inventarni broj 112. Nastala je godine 1914., a izrađena je u gipsu. Dimenzije su joj 84 x 63 x 56 cm. Izložena je godine 1987. u Rimu na izložbi *Secessione romana 1913 – 1916*.¹⁵

Meštrović je skulpturom ovjekovječio i svog prijatelja kipara Leonarda Bistolfija (slika 6).¹⁶ Portret se nalazi u Gradskom muzeju i gliptoteci *Bistolfi* u gradu Casale Monferrato.¹⁷ To brončano poprsje smješteno je u depou muzeja. Nastalo je godine 1913., a dimenzije su mu 86 x 60 x 45 cm. Skulptura potječe iz privatne kolekcije

¹² Fotografija iz privatnog vlasništva.

¹³ Fotografija iz fototeke Gradskog muzeja moderne i suvremene umjetnosti u Anticoli Corrado.

¹⁴ Civico Museo di Arte Moderna e Contemporanea di Anticoli Corrado, Piazza Santa Vittoria 2, Anticoli Corrado (RM), <http://www.museoanticoli.it/>.

¹⁵ Bibliografija vezana za skulpturu *Portret Felicea Carene*: Mario Quesada, Ivan Mestrovic, u: Rossana Bossaglia - Mario Quesada - Pasqualina Spadini, *Secessione romana 1913 – 1916*, Rim, 1987.; E. Settimi, Ivan Mestrovic, u: L. Indrio (ur.), *Civico museo d'arte moderna, Anticoli Corrado*, Rim, 1995., 117.

¹⁶ Fotografija iz fototeke Gradskog muzeja i gliptoteke *Bistolfi* u Casale Monferratu.

¹⁷ Museo civico e Gipsoteca Bistolfi, Via Camillo Benso Cavour, 5, 15033 Casale Monferrato AL <http://www.comune.casale-monferrato.al.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/664>.

Slika 6. Ivan Meštrović, *Portret Leonarda Bistolfija*, 1913.

Slika 7. Ivan Meštrović, *Rimska Pietà*, 1942.-1946.

Ville Bistolfi u Torinu. Bila je izložena u Rimu 1913., u Casale Monferrato izložena je 1984., a ponovno je u Rimu od 1987. godine.¹⁸

U Vatikanskim muzejima¹⁹ nalazi se Meštrovićeva skulptura *Rimska Pietà* (slika 7).²⁰ Nosi inventarnu oznaku 23364, pripada zbirci suvremene umjetnosti i smještena je u dvorani 14 depoa Vatikanskih muzeja. Ta brončana skulptura inačica je mramorne Meštrovićeve skulpture *Pietà Romana* izložene na Sveučilištu *Notre Dame* u South Bendu (SAD). Skulptura je izljevena u bronci u ljevaonici *Fonderia Artistica Bruni*. Dimenzije su joj 245 x 132 x 107 cm. Skice za tu impresivnu skulpturu Meštrović je načinio tijekom utamničenja u ustaškom zatvoru u Zagrebu (1941./1942.). Na skulpturi je osobito primjetan Michelangelov utjecaj. U bilješkama inventarne kartice također stoji da je Meštrović skulpturu izradio potaknut pomoći iz Vatikana tijekom Drugoga svjetskog rata. Naime, Meštrović je pušten iz zatvora zahvaljujući upravo intervenciji Vatikana.²¹ Skulptura je bila poklon Galeriji moderne religiozne

¹⁸ Bibliografija vezana uz skulpturu *Portret Leonarda Bistolfija*: S. Berresford, 1984., 44; M. Quesada, 1987., 300-301.

¹⁹ Viale Vaticano, 00165 Rim, <http://www.museivaticani.va>.

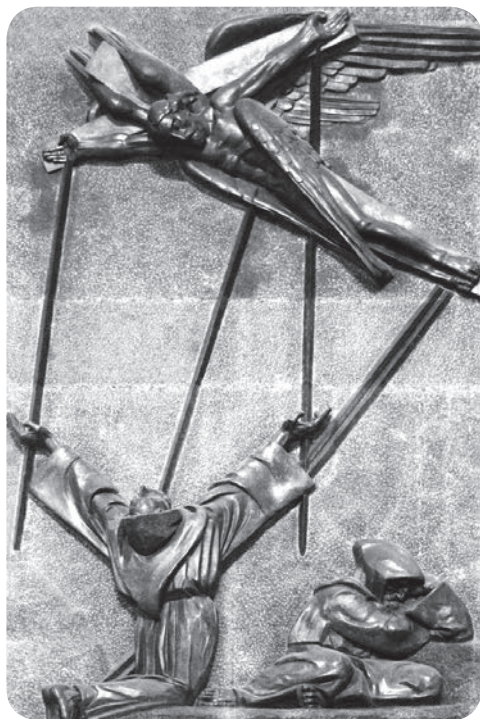
²⁰ Fotografija iz fototeke Vatikanskih muzeja.

²¹ Pedrali E., u: De Carli C., *Collezione d'Arte Contemporanea Arte e Spiritualità di Brescia - La scultura*, Brescia, 1995., str. 75.

umjetnosti u Vatikanu, a od 21. studenog 1973. pripada Vatikan-
skim muzejima.²²

U crkvi *Santa Maria Mediatrice* uz Generalnu kuriju Franjevač-
kog reda²³ u Rimu²⁴ nalazi se mramorni reljef *Stigmatate sv. Franje*
Asiškog (slika 8). Reljef je nastao početkom 1940-ih godina, u raz-
doblju kada je Meštrović izradio i nekoliko reljefa za Zavod sv. Jero-
nima u Rimu.

Slika 8. Ivan Meštrović, *Sti-
gmate sv. Franje Asiškog*

---

²² Bibliografija vezana za skulpturu *Rimska Pietà*: M. Ferrazza – P. Pignatti, *L'Appartamento Borgia e l'Arte Contemporanea in Vaticano*, catalogo, ed. Musei Vaticani, SCV 1974., n. 354, b/n; CARM, 55, tav. 2, b/n; M. Ferrazza, *Collezione d'Arte Religiosa Moderna - Catalogo, Monumenti e Gallerie Pontificie*, SCV 2000., 134, b/n; E. Pedrali, *Pietà*, u: C. De Carli (prir.), *Collezione d'Arte Contemporanea Arte e Spiritualità di Brescia - La scultura*, Brescia, 1995., SC131; *The Face of Jesus*, 1974., 59, colore (part.); M. Forti (prir.), *I Musei Vaticani e l'arte contemporanea. Acquisizioni dal 1980 al 2003*, cat. mostra SCV, Musei Vaticani, Sala Polifunzionale 23 mag. - 27 lug. 2003, De Luca Editori d'Arte, Roma 2003, appendice al catalogo n. 151, p. 158.

²³ Posebna zahvala fra Siniši Balajiću na informacijama i fotografijama.

²⁴ Curia Generale dei Frati Minori, Via Santa Maria Mediatrice 25, 00165 Rim.

Slika 9. Ivan Meštrović, *Sveti Jeronim*, 1942.

Slika 10. Ivan Meštrović, *Papa Siksto V.*, 1942.

U Hrvatskom zavodu sv. Jeronima u Rimu,²⁵ odnosno u istoimenoj zbornoj crkvi nalaze se tri Meštrovićeva reljefa, jedna skulptura i jedan crtež. Hrvatski prostori postali su posebno povezani s Rimom kad se središte kršćanstva pomaknulo prema Zapadu, a te stoljetne veze prisutne su i danas.

U zgradi Zavoda nalazi se Meštrovićev reljef *Sv. Jeronim* (slika 9). Sv. Jeronim, podrijetlom iz rimske Dalmacije, crkveni je učitelj i prevodilac Svetoga pisma na latinski.²⁶ U istom razdoblju nastao je i reljef *Papa Siksto V.* (slika 10), koji se nalazi u crkvi sv. Jeronima.²⁷

Ivan Meštrović je za crkvu sv. Jeronima izradio i reljef pape Leona XIII. Taj je reljef premješten u Zagreb u vrijeme kad je biskup Đuro Kokša bio rektor Zavoda (1959. - 1979.).

Nadalje, u predvorju sakristije nalazi se gipsani model skulpture *Pietà* (slika 11).

U sakristiji crkve sv. Jeronima nalazi se brončano poprsje pape Pija XII. (slika 12).

U Zavodu sv. Jeronima čuva se i Meštrovićeva skica za reljef Gospe Pomoćnice (*Santa Maria Mediatrice*) koji je trebao ukrašavati

²⁵ Pontificio Collegio Croato di San Gerolamo, Via Tomacelli 132, 00186 Rim.

²⁶ *Crkva i društvo uz Jadran*, zbornik radova, ur. Vicko Kapitanović, Split, 2006.

²⁷ Crkva sv. Jeronima jedina je crkva u Rimu koju je dao sagraditi papa Siksto V.

vati istoimenu crkvu (slika 13). Meštrovićev je predložak, međutim, bio odbijen, a narudžbu za izradu reljefa dobio je talijanski kipar Francesco Nagni.

Velika umjetnička ostavština Ivana Meštrovića snažan je poticatelj povijesnoumjetničkih istraživanja. Pregledom bibliografske građe i hemeroteke može se zaključiti da je Meštrovićeva poetika u kojoj slavi čovjeka i njegove vrijednosti produhovljenim i opipljivim umjetničkim izrazom bila veoma cijenjena u prvoj polovici 20. stoljeća u Italiji, o čemu svjedoči i uključivanje njegovih djela u stalne postave talijanskih muzeja.

Slika 11. Ivan Meštrović, *Pietà*, 1960.

Slika 12. Ivan Meštrović, *Papa Pio XII.*

Slika 13. Ivan Meštrović, *skica za reljef Santa Maria Mediatrice*